

Riječka rock scena

Pilčić, Tara

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:146575>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Tara Pilčić

RIJEČKA ROCK SCENA

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI
Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i
obrazovanje

RIJEČKA ROCK SCENA
ZAVRŠNI RAD

Predmet: Glazbena umjetnost

Mentor: Darko Đekić, v. pred.

Student: Tara Pilčić

Matični broj: 0299012371

U Rijeci,
rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Rijeka, rujan 2021.

Tara Pilčić

ZAHVALA

U prvom redu zahvaljujem se svom mentoru Darku Đekiću, v.pred. što je prihvatio biti moj mentor i što je svojim savjetima i smjernicama uvelike pomogao pri izradi ovog završnog rada.

Zahvaljujem se svim djelatnicima Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci koji su svojim radom i trudom doprinijeli mom znanju kojeg sam boravkom na fakultetu stekla.

Nadalje, zahvaljujem se i Zoranu Prodanoviću koji je uz sve obveze pronašao vremena za razgovor sa mnom da mi ispriča ponešto o Riječkoj rock sceni iz njegove perspektive.

Na kraju, veliku zahvalu dugujem svojim roditeljima i ostatku obitelji, a posebice baki, koja na žalost nije više sa mnom, koja mi je uvijek pružala iznimnu podršku i poticaj te me ohrabivala tijekom cijelog studiranja.

Još jednom, veliko hvala svima!

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. NASTANAK NOVOG VALA	2
3. RIJEKA ROCK GRAD.....	3
4. STVARANJE OSEBUJNE GLAZBENE SCENE	5
4.1. Sedamdesete	6
4.2. Osamdesete.....	11
4.3. Devedesete.....	16
4.4. Dvjetisućite.....	24
5. RIJEČKI ROCK FESTIVAL	28
6. OSVRT NA RIJEČKU ROCK SCENU IZ PERSPEKTIVE ZORANA PRODANOVIĆA	29
7. ZAKLJUČAK	32
8. LITERATURA.....	33
SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI.....	34
ABSTRACT AND KEY WORDS.....	35

1. UVOD

Riječima Velida Đekića (2013) Rijeka je bila i ostala nepokoreni rock grad. Sve generacije žele ostaviti nekakav trag, ali ne osjećaju svi pripadnost. Rijeka je kroz povijest okupljala ljude različitih umjetničkih i glazbenih stilova. Najviše traga ostavio je rock koji se i danas može čuti na javnim okupljanjima, festivalima, ali i u večernjim satima unutar ugostiteljskih objekata. Pitanje glazbenog ukusa uvijek je bilo diskutabilno. Ovom razmatranju o riječkom rocku potrebno je pristupiti iz više perspektiva, kako umjetničkih tako i onih političko-socijalnih (Vesić, 2020).

Što su uopće Novi val i riječki rock? Koliko su bitni i koliko su traga ostavili vidljivo je i danas po riječkim grafitima „Rijeka rock grad“. Takav fenomen ostao je prisutan u gotovo svim aspektima grada. Turizam grada posvećuje pozornost rocku kao i RiRock festival, koji ostaje jedan od najstarijih rock festivala u Europi. Rock je u Rijeci postao tradicija koja vuče korijene još iz sedamdesetih godina, a s vremenom je utjecao i izvan lokalnih granica. Veliku važnost imali su lokalni punk bendovi čija se važnost sustavno počela istraživati posljednjih godina (Prica, 1990).

Današnja slika grada uvelike se razlikuje od one idealno zamišljene u doba najjačih i najutjecajnijih rokerskih stavova, ali svakako se i njihov utjecaj ne može zanemariti. Ovdje u gradu prošaranog različitim nacionalnostima i kulturama nije uopće sporno da je rock ostavio neizbrisiv trag u riječkoj povijesti (Kostelnik, 2004).

2. NASTANAK NOVOG VALA

Pod pojmom „Novi val“ podrazumijevamo razdoblje u kojem rock kultura dobiva sve veću pozornost. Sredinom sedamdesetih godina počelo je sve veće širenje utjecaja rock glazbe, samim time i okupljanje novih bendova koji žele ostaviti trag u povijesti, ali i svojim pjesmama pokrenuti mase.

U svijetu je prvi put ovu terminologiju upotrijebio menager benda Sex Pistols, Malcom McLaren. Ponudio ga je kao alternativu pojmu punka. Krajem sedamdesetih godina prošloga stoljeća punk prerasta u Novi val kroz kojeg otpor i bunt mladih prema tadašnjem režimu, političkom uređenju i socijalnim prilikama postaje sve veći. Glazbenici nisu bili jedini predstavnici Novog vala. Razni kritičari, umjetnici, fotografi, publicisti i još mnogi drugi doprinijeli su širenju. Pojam Novi val je često bio miješan s punkom ali zahvaljujući McLarenu pojam je dobio svoje zasebno mjesto. Uspoređen je s pokretom francuskih situacionista iz šezdesetih godina. Poprimio je sve jasnije značenje u glazbenim stilovima. Grupe koje pripadaju ovom stilu glazbe koriste punk kao temelj glazbenog usmjerenja, ali u isto vrijeme kombiniraju ostale stilove i stavljaju svoj kreatorski potpis. Postoji široki spektar bendova koji se ubrajaju u izvođače Novog vala među kojima su od poznatijih: američki Talking Heads ,koji su nadahnuti punkom kombinirali pop i eksperimentirali glazbenim stilovima, grupa Blondie iz New Yorika koja je 2006. godine uvrštena u Kuću slavnih Rock and Rolla, engleski The Police čiji se hitovi još i danas vrte na radijskim kompilacijama, norveški trojac A-ha koji je u Engleskoj pronašao svoju glazbenu karijeru i još mnogi drugi (Kostelnik, 2004).

Naziv su uskoro prihvatili glazbeni kritičari i novinari te se ubrzo proširio glazbenim časopisima. Jedna od bitnijih karakteristika Novog vala je sama integracija u gotovo sva područja umjetnosti u kojima su djelovali mladi. Nastale su mnoge forme kreativnog izražavanja, a časopisi postaju bitan izvor informacija. U novinarstvu se razvija strip, fotografija kao bitan način izražavanja. Sve je to dovelo do ostavljanja neizbrisivog traga u umjetnosti čiji su tragovi i danas vidljivi prilikom izražavanja (Đekić, 2009).

3. RIJEKA ROCK GRAD

Rijeka je s obzirom na položaj postala najvažnija luka nekadašnje Jugoslavije. Spajala je zapad i istok te odigrala vrlo važnu ulogu u razvoju i strukturi stanovništva. Luka je privlačila mnoge radnike iz različitih krajeva Jugoslavije i pružala im perspektivu boljeg života. Ubrzo je riječka Luka postala gotovo najpoželjnije industrijsko mjesto nekadašnjeg socijalističkog režima. Sve veća potreba za radnicima rezultirala je sve većim priljevom stanovnika. Takav je spoj ljudi uzrokovao miješanje nacionalnosti i kulture, te je već krajem šezdesetih godina prošloga stoljeća uvjetovao nastajanje nove kulture u obliku Prvog riječkog vala. Mladi ljudi toga doba pokušavali su se izboriti za svoje mišljenje. Pod utjecajem stranih uzora kultura Rijeke poprimila je neke druge oblike (Barić, 2011).

Glazba rock 'n' rolla brzo se širila svijetom a potpomognuta pomorcima našla je svoj put sve do Rijeke. Ploveći svijetom pomorci su donosili ploče popularnih engleskih bendova ,koje su otvorile nove poglede na svijet. Ideologija koja je tada vladala nekadašnjom državom nije pružala mogućnosti razvoja pojedinca. Socijalizam i propagiranje jednakosti doveli su do sve jačeg otpora mladeži koji se nisu htjeli prilagoditi sustavu. Kako se uvijek pobune najniže klase društva tako su i tada najveći otpor pružila djeca radničke klase. Svojim buntom počeli su izražavati svoje mišljenje koje se nije slagalo s idealno zamišljenim društvom. Informacije iz svijeta pružile su rješenje u obliku alternativne glazbe i supkulture. Rock će mladima ubrzo postati glavni oblik izražavanja protesta na riječkim ulicama. Okruženje nije nudilo previše perspektive. Nezadovoljstvo ljudi je sve više raslo i preraslo je u ljutnju. Svi ovi detalji su važni da bi se nastanak Ri-Rocka mogao razumjeti. Bunt jedne generacije koji se usprotivio kako bi nadišao tadašnje okvire kulture postao je sastavnim dijelom kulture i života. Rock je otvorio nove puteve prihvaćanja različitosti i ponašanja što je danas sastavni dio grada Rijeke (Bauk, 2008).

„Je li Novi val bio jugoslavenski pokret? Jest. Novi val je dokaz da nismo uzaludno proveli neko vrijeme u zajedničkoj državi. Nešto je iz te kulture ostalo, a to nešto nadilazi nacionalne kulturne nasljednice. Bendovi Novog vala nisu bili nacionalni bendovi, nego gradski bendovi. Govoriti o zasebnom hrvatskom ili srpskom Novom valu bespredmetno

je. Sudjelovanje u toj zajedničkoj kulturi tražilo je puno više od jednostavne nacionalne pripadnosti.“ (Vesić,2020)

Novi val i punkerski pokret obilježili su sedamdesete, osamdesete i devedesete godine prošloga stoljeća na području grada Rijeke. Sve to je izrodilo mnoge grupe, glazbenike, umjetnike, kritičare i sve one koji su doprinijeli razvoju kulture, supkulture i raznolikosti ovog grada. Glazba je ostala najbitniji dio priče kulturnog razvoja Rijeke., sve od šezdesetih godina prošloga stoljeća, a pojavom Prvog riječkog vala doživjela je procvat (Žmirić, 2011).

4. STVARANJE OSEBUJNE GLAZBENE SCENE

Rock'n'roll glazbi nije trebalo mnogo da prođe granice i nađe novu publiku na prostoru nekadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Sav taj bunt rock glazbe pokrenuo je Elvis Presley koji se i danas smatra kraljem rock'n'rolla, a njegovu pjesmu Shake prepjevao je hrvatski autor Ivo Robić 1956. godine. Ključ definicije engleskog punka predstavlja povijesne okvire 70-ih godina unutar siromašne radne klase naroda. Punkeri u svojim pjesmama iznose surovu realnost, bez uljepšavanja. Prikaz prosječnog života i ograničene mogućnosti života mogu se iščitati iz stihova poznatih punk pjesama. Glazba postaje medij kojim mladi počinju izražavati svoje mišljenje i otpor prema sustavu. Ogorčenost na život sebe i svojih roditelja, ljutnja prema vladajućim slojevima bili su osnovni motivi za početak ovog novog glazbenog pravca (Dubrović, 2002).

„Posljedica toga je bio sve veći jaz među klasama što je kod mnogih mladih ljudi ostavljalo dojam besperspektivnosti. Popularna muzika je bila pompozna. U svom zenitu je bio virtuozni simfo rock koji je tekstovima bježao od surove realnosti, pa su se tako mlađe generacije sve teže identificirale sa simfo bendovima.” (<http://www.rirock.com/hrvatska-i-svijet/prica-o-punk-glazbi-pankerskih-trideset/>)

Engleski pisac Roger Sabin u svojoj knjizi Punk rock: So What govori o temeljnoj razlici američkog i britanskog punka. Američki punk bio je stvaran u svrhu umjetnosti dok je britanski bio odgovor za stanje u društvu, svojim tekstovima kritizirao je društvo i državu. Uzmemo li kraj 70-ih godina za vrijeme usporedbe možemo usporediti dva benda američki Ramones i britanski Sex Pistols. Treći album Ramonesa, Rocket to Russia inspiriran je surf rockom i pritom ne izaziva nikakve kontroverze dok u isto vrijeme prvi album Pistolsa Never Mind the Bollocks stječe popularnost na osnovi uspoređivanja kraljice Elizabete II. s fašističkim režimom i pjevanju u Engleskoj nepostojećoj budućnosti. Prema Sabinu takav bunt kod mladih izazvala je ekonomska kriza u Velikoj Britaniji u kojoj je najviše pogođena radnička klasa (Barić, 2011).

Prilikom uspoređivanja uzetih tema i same glazbe dolazimo do jasne podijele između dvije punk scene. Zvuk s albuma Ramonesa daleko je više komercijalan, ali lako ulazi u uši i slušatelji ga prihvaćaju kao zabavnog. Unatoč tome, u njihovim tekstovima ne pronalazimo ništa dubokoumno ili skriveni sadržaj između redaka. Nema nikakvog otpora prema postojećem režimu, predsjedniku ili sustavu. S druge strane Pistolsi svoj album prikazuju

agresivnije, zvuk je siroviji, a tematika kontroverznija. Dok su engleskim punkerima tema bili kraljica, jugoslavenski punkeri temu pronalaze u crvenoj buržoaziji i onima koji rade na štetu komunizma (Vesić, 2011).

4.1. Sedamdesete

Početak sedamdesetih godina prošloga stoljeća riječka glazbena scena počinje praktimirati sve zahtjevniju glazbenu formu. Do izražaja sve više dolazi rock čime glazba toga vremena sve više postaje dinamičnija tehnički zahtjevna. Sedamdesete su na određeni način činile prekretnicu između pop glazbe prema rock i simfo-rock glazbi. Otvoreni su novi pogledi i mogućnosti rock glazbe koja je do tada bila shvaćana kao druženje i plesanje u obliku rock'n'roll glazbe (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1971/>).

Osnivaju se novi mladi bendovi koji sve više sviraju hard rock što postaje dominantni glazbeni pravac na području Rijeke. Grupe i bendovi koji su ostali pod utjecajem starih uzora poput Led Zeppelina i Deep Purplea ostali su unutar lokalnih okvira. Poneki bendovi stekli su odobravanje šire publike iako su zadržali zahtjevni instrumentalni stil kao što je bio bend Henrik III. (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1972/>).

Prvi jugoslavenski pop festival održan je 1972. godine na rukometnom igralištu na Pećinama. Sudjelovali su brojni izvođači. Najviše su to bili jugoslavenski izvođači, ali i poneki gosti izvana, primjerice Spreading Eagle iz Engleske. Riječke grupe nastupale su najčešće na lokalnom prostoru. Novi Boom festival koji se počeo održavati u Ljubljani omogućio je riječkim bendovima širenje svoje publike. Među prvima su nastupili Grupa 777 iz Rijeke i Zdenka Kovačićek iz Zagreba (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1973/>). Mišo Cvijanović postaje glavni urednik časopisa Val čiji je sadržaj trebao biti isključivo namjenjen mladima. Val je uređen u stilu punka, rocka i novog vala. Ugašen je 1990. godine (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1974/>). Iz časopisa Val, kasnije Novi Val nastali su mnogi novinari, urednici, publicisti, fotografi i još mnoga kreativna lica kao što su: Goran Lisica, Velid Đekić, Bojan Mušćet, Edi Jurković i još mnogi drugi (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1975/>).

Slika 1. Naslovnica časopisa Val, izdanje travanj 1982. (<https://www.xxzmagazin.com/val-rival-ri-val>)

Svoj prvi javni nastup riječka grupa Paraf zabilježila je 31. prosinca 1976. godine na livadi riječkog naselja Belveder. U to vrijeme naseljen radničkim obiteljima koje su bile okružene talijanskim vilama. Prvom nastupu prisustvovala je nekolicina ljudi uglavnom sastavljena od obitelji i prijatelja. Tadašnju postavu grupe Paraf činili su: Kocijančić, Čabrijan, Ladavac i Miklić. Prve tekstove grupe napisao je Goran Lisica Fox koji su više bili smjesa komične kritičnosti i jednog oblika bunta. Takav punkerski svjetonazor suprotstavljao se institucijama te je odjekivao arogancijom i izravnošću (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1976/>).

Početkom 1977. godine osnovana je nova grupa Vrijeme i Zemlja koja se predstavila na glazbenom festivalu Omladina 77 u Subotici. Predstavnicima grupe bili su Nenad Bačić Bach i Davor Tolja, koji su kasnije postali poznatiji kao popularni duet Denis & Denis. Za to vrijeme Paraf pridobiva sve više pozornosti i postaje sve značajniji bend na ovim prostorima. Kasnije dobiva i neformalnu titulu „očeva punka“. Jedan od prvih nastupa održali su u parku Vladimira Nazora krajem 1977. godine. Koncert je prekinut od strane

milicije, doduše taj događaj ostaje zabilježen kao prvi zabilježeni punk nastup na području bivše države (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1977/>).

Naredna godina bila je nešto perspektivnija. Nekolicina rock grupa sa područja Rijeke održala je službeni koncert u dvorani Circolo. Na tom događaju najviše se istaknula grupa Paraf koja je svojim energičnim nastupom osvojila slušatelje. Kroničari parafa najčešće uzimaju 22. ožujak 1978. godine kao prvi službeni nastup Parafa. To je ujedno i prvi zabilježeni, prijavljeni punk koncert na prostoru bivše Jugoslavije. Navedeni događaj bio je slabo popraćen od strane lokalnih medija. Iste godine počinje rad prvih riječkih punk bendova: Termiti, Protest, Lom i Zadnji. Ti su bendovi na scenu donijeli nešto novo do tada ne viđeno na prostorima bivše Jugoslavije, energičnost, bunt, protest protiv tadašnjeg režima i nekakvu vrstu otpora. Takve motive i poruke bilo je lako iščitati iz tekstova pjesama koje su izvodili. Krajem godine svoj prvi koncert održala je grupa Termiti. Paraf i Zadnji nastupaju u Sloveniji gdje svojim pjesmama dobivaju pažnju i slovenskih slušatelja. Veliki uspjeh Parafa zabilježen je 14. studenog gdje su uz Azru, Pankrte i Prljavo Kazalište napravili upečatljiv nastup. U prosincu je Paraf uspio odraditi još jedan koncert u Novom Sadu na Boom Festivalu (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1978/>).

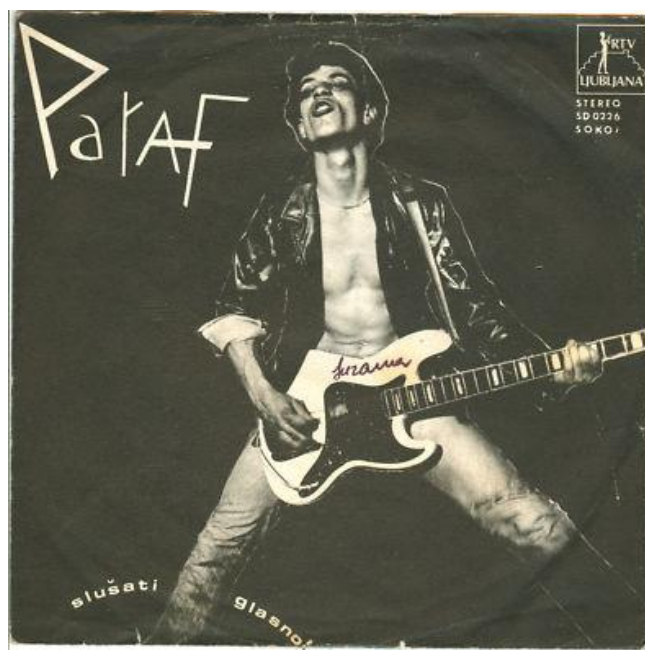

Slika 2. Grupa Termiti 1982 godina

(<https://radio.hrt.hr/radio-osijek/ep/glazbeni-korzo/102349/>)

Kraj sedamdesetih godina, točnije 11. ožujka 1979. za Riječku glazbenu označio je vrlo bitan trenutak. Tada je održan prvi Ri Rock festival gdje su nastupile sve poznatije lokalne

grupe. Od najistaknutijih su Termiti, Naša stvar, Beta Century, Quarter i Rađanje. Organizator ovog događaja bio je Duško Rapotec. Jedan od bitnijih trenutaka dogodio se 21. prosinca u Kristalnoj dvorani u Opatiji. Tada su uz Prljavo Kazalište svoj trag nastupom ostavili grupe Termiti i Paraf, slovenski Buldožer te još manji broj lokalnih rock bendova. Paraf je svojom žestokom svirkom i šaroliko pankerskim pjesmama podigao ljude i zadivio organizatore. Kroz svoj nastup Predrag Kraljević stavio je zahodsku školjku na glavu što je kasnije preuzeo Damir Martinović Mrle iz grupe Let 3 kao svoj scenski potpis. Izvođenje se odvijalo kroz improvizacije na sceni gdje su izvođači pokušavali publici što bolje dočarati novi val, primjerice pjevač grupe Termiti, Petar Kraljević tijekom pjesme Vjeran Pas izrezao se žiletom po tijelu uz stihove: „...u životu prolazi samo vjeran pas, u životu prolazi samo dio nas...“. Ova godina bila je produktivna za grupu Vrijeme i Zemlja koja je tada izdala svoj prvi singl a nedugo potom prvu ploču s nazivom Vrijeme i Zemlja. To je ujedno i prvi album izdan na području Rijeke. Paraf izdaje svoj prvi vinil Rijeka/Moj život je novi val 6. prosinca 1979. godine. Na ovitku vinil ploče bilo je jasno naznačeno slušati glasno kao što je prikazano na slici 1. Ujedno ovo je i prvo Ri Rock izdanje. Za potpuno razumijevanje novog vala i svrhe djelovanja svih grupa koje su motivirane istim potrebno je razumjeti u kojem se vremenskom razdoblju pojavio. Svjetonazori mladih ljudi u suprotnosti s tadašnjim režimom bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije dovele su stvaranja pjesama jezikom ulice. Progovaranja o stvarnom neuljepšanom životu, trenutnih političkih stanja i mladeži koja nije pronalazila svoje mjesto u takvom društvu. Takav oblik glazbe bio je osuđivan od strane društva te nazivan opasnim, luđačkim, rušilačkim i pro-zapadnjačkim. Tek se manja skupina ljudi okupljala u svrhu ovakve vrste glazbe što se vremenom promijenilo (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1979/>).

Slika 3. Omot singla grupe Paraf: Rijeka/Moj život je novi val (<https://www.popsike.com/PARAF-SLUSATI-GLASNO-CHINESE-ROCKS-YU-45PS-KBD-79-europe/320806648713.html>)

Slika 4. Edi Jurković-knjiga: Kad je život bio novi val, Naklada Val, 2021.

4.2. Osamdesete

Osamdesetih godina u Rijeci počinje jedno novo razdoblje glazbe. Sve se više mladih osoba okuplja oko hotela Kontinental uz druženje i slušanje glazbe. Klub Palach postaje stalno mjesto druženja mladih gdje su se mogli čuti zvukovi rock, punk i alternativne glazbe. Kvalitetni koncerti, izložbe fotografija, razne večeri posvećene književnosti, glazbi i alternativnoj kulturi donose klubu Palach prepoznatljivost i stavljaju ga u sam vrh lokacija gdje se kretala Riječka mladež. Ovih godina jedno od popularnih riječkih okupljanja bilo je na Kontu gdje se duž Mrtvog kanala sjedilo na metalnim klupicama. Tih godina nije bilo ništa čudno da lokalna milicija Jugoslavije pokupi mladež duge kose te ih privede na razgovor u stanicu ili ih pak ošiša direktno na ulici. Što se više bližio kraj Jugoslavije sve je više bilo netrpeljivosti između izvršnih tijela vlasti i samoga naroda.

Dvorana mladosti tijekom osamdesetih godina ostaje zapisana u Guinesovoj knjizi rekorda kao mjesto gdje je DJ Tratinčica puštao glazbu 42 dana ne skidajući se sa mix pulta. U riječkom naselju Rujevica, klub Lovorka održavao je različita kulturna događanja te je bio koncertni prostor za održavanje Ri-Rock festivala. Na istom mjestu održali su se koncerti mnogih i danas poznatih rock bendova kao što su: Azra, Prljavo Kazalište, Laufer, Ekatarina Velika i Partibrejkersi.

Cafe bar, ujedno i klub Lujza otvoren je 13. studenog 1985. godine. Klub je smješten uz Banska vrata i samu cestu koja je tada bila jedini put od Zagreba do Rijeke. Vlasnik kluba bio je Željko Šarić.

Drugi riječki val publici je predstavljen 25. lipnja u Trsatskoj Gradskoj čitaonici kroz pjesme grupa Kaos, Istočni Izlaz, No 1 i Mrtvi kanal. Paraf dobiva priliku predstaviti svoje pjesme novoj publici kroz nastupe kao predgrupa popularnom engleskom bendu The Ruts. Nakon dugog pregovaranja između grupe i izdavačke kuće napokon izlazi prvi album grupe Paraf. Nedugo nakon objavljivanja prvog albuma: „A dan je tako lijepo počeo“, pjevač ujedno i tekstopisac grupe Paraf, Valter Kocijančić napušta grupu. Termiti uspijevaju dobiti svoje mjesto kao predgrupa slovenskom bendu Buldožer koji su tada smatrani jednim od boljih jugoslavenskih bendova. To mjesto osigurano im je njihovim buntovnim ponašanjem te incidentima koji su popratili koncert u opatijskoj Kristalnoj dvorani. Osniva se nova grupa Tadaima koja za glavnu vokalisticu ima Meri Tošelj (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1980/>).

Početak 1981. godine izlazi kompilacija pjesama bivše Jugoslavenske glazbene scene pod nazivom Novi punk val. Na tom albumu mogu se pronaći pjesme Narodna pjesma grupe Paraf i Vjeran pas, Mama s razlogom se brineš te Vremenska prognoza grupe Termiti. Nakon odlaska pjevača Valtera Parafi pronalaze novog pjevača te na njegovo mjesto dolazi Pavica Mijatović. Na mjestu gitariste nalazio se Klaudio Žic, ali se na tom mjestu nije dugo zadržao te ga zamjenjuje Mladen Vičić, a na klavijature dolazi Raoul Varljen. Sve te izmjene članova rezultirale su potpunom promjenom glazbenog izričaja, a u prosincu izlazi novi album Izleti. Osnovan je novi bend Xenia, prikazan na slici 4, u koji iz nekadašnje grupe Vrijeme i Zemlja dolaze Joško Serdarević na bubnjeve i Marinko Radetić na bas gitaru (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1981/>).

Slika 5. Omot vinyla grupe Xenia iz 1982. godine: Moja prijateljica/ Povezi me
(<https://songcontests.fandom.com/wiki/Xenia?file=Xenia.jpg>)

Razvojem glazbene scene u Rijeci, utjecajem lokalne i strane supkulture dolazi do Trećeg riječkog vala kroz koncert održan na Turniću. Na tom događaju nastupili su grupa Fit, Idejni nemiri, Umjetnici ulice i Viktor Kunst. Osnovana je nova grupa Grč koju su sačinjavali stariji članovi prijašnjih riječkih grupa: Zoran Štajduhar, Marijan Barać, Igor Modrić i Zoran Klasić. Grupa stječe publicitet zahvaljujući pjevaču Zoranu Zoffu Štajduharu koji je nastupe obilježavao svojim ekstravagantnim oblačenjem u crnu kožu te uz sebe držeći sjekiru, bat i vile. Njihove koncerte obilježio je art brut, što u prijevodu znači ružna umjetnost. Sastavni dio koncerta činile su pobacane životinjske iznutrice, krv te odrubljena

teleća glava. Riječka policija prekinula je koncert Viktora Kunta održanog u klubu Palach i privela Zvonka Lakčevića. Zbog izmjene riječi u pjesmi Rusi dolaze riječima: „Dolje Tito! Dolje socijalizam!“ Zabranjeni su im svi daljnji nastupi i koncerti. Zbog incidenta koji se dogodio osnovana je komisija koja je određivala podobnost pjesama koje su izvodili riječki glazbenici. Komisiji se često prikazivalo uljepšano izdanje pjesama dok bi se izvodilo nešto sasvim drugo. Na riječkoj Brajdi održan je Ri-Rock festival (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1982/>).

Grupa Xenia održala je svoj prvi nastup u zagrebačkom ŠKUC-u koji je rezultirao ponudom za snimanje debi ploče. Nedugo nakon festivala YURM gdje su došli do finala izdaju svoj prvi singl Moja prijateljica i Povezi me. Termiti su 1982 održali svoj posljednji nastup u Plavoj Sali Dvorane mladosti, a iste godine osnovan je elektro-pop duo Denis & Denis prikazan na slici 5 (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1982/>).

Slika 6. Davor Tolja (lijevo) i Marina Perazić (desno), poznatiji kao Denis & Denis
(<https://www.muзika.hr/ex-yu-bendovi-synth-pop-electropop/>)

U Rijeci nastaje nova grupa s imenom Furije koja djeluje u razdoblju od 1983 do 1987 godine. Mrtvi kanal u suradnji s grupom Grč izdaje kazetu. Ovom kazetom postavljeni su temelji suradnje, usmjerenje kojem će se grupe kretati i ucrtani su putevi ka novim, krajnje ekscenim i radikalnim stavova. Xenia u ožujku objavljuje svoj prvi album s nazivom Kad nedjelja prođe. Iduća izdana pjesma Troje kasnije postaje apsolutni hit te česti izbor pri odabiru pjesama za radijske kompilacije sve do danas. Josip Krošnjak nakon raspada

Termita pokreće novu grupu Beta. Prvi nastup su održali u Lovranu s još nekolicinom grupa. U Omladinskom naselju Lovorka održan je tada četvrti Ri-Rock festival na kojem su nastupili Beta, Exces, Zlatno Doba, Kaos, i još mnogi drugi (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1982/>).

Zbog raspada Termita Robert Tičić dolazi u Parafe, ali nedugo zatim njegov život završava zbog urođene srčane mane. U prosincu 1984 godine izlazi najznačajniji album Parafa s nazivom Zastave. Album je uvelike doprinio riječkom i hrvatskom rocku, te Novom valu. Grupa Denis & Denis izdaje novu pjesmu Program tvog kompjutera koja ubrzo zatim postiže veliki uspjeh na prostoru bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Vođeni postignutim uspjehom ubrzo objavljuju album Čuvaj se na kojem se nalazi singl Program tvog kompjutera. Iste godine Xenia izdaje svoj posljednji album Tko je to učinio. Riječka grupa Furije nastupa na Festivalu mladih i postiže uspjeh u Pazinu. Cure iz Opatije osnivaju prvi ženski bend na Kvarneru s nazivom Cacadou Look. Održan je prvi heavy metal koncert grupe Nož u Leđa. Od članova bivših rock bendova nastaje novi bend Walter koji ubrzo postiže uspjeh na Gitarijadi 84. Gitarijada ostaje natjecateljski događaj koji se održao sve do današnjih dana, dok je Ri-Rock festival zadržao vrijednosti izvođenja pjesama i prezentaciju novih izvođača (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1984/>).

Slika 7. Omot albuma Zastave grupe Paraf iz 1984. godine (<https://www.discogs.com/Paraf-Zastave/release/1040281>)

Početakom 1985 godina osnovana je grupa Let 2. Grupu su činili Zoran Prodanović, Damir Martinović, Berislav Dumenčić i Mladen Vičić. Grupa Mali princ izdaje istoimeni album i na Splitskom festivalu bilježi uspjeh kao najbolja debitantska grupa. Grupa Denis & Denis

izdaje novi album Ja sam lažljiva na kojem se nalaze hitovi Soba 23 i Voli me još. Do kraja godine s radom prestaje grupa Xenia. Nastaje nova grupa Grad, a činili su je Dean Škaljac, Orijen Modrušan, Igor Stevanović, Danijel Benčik i Siniša Banović (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1985/>).

Grupa Fit osvaja ovacije publike i žirija na Omladinskom festivalu u Subotici. Iste godine u Rijeci nastaje nova grupa Laufer s Damirom Urbanom i Alenom Liverićem. Marina Perazić iz dua Denis & Denis je 1986 godine osvojila nagradu za pjevačicu godine. Zbog problema s ovdašnjom vlasti grupa Nož u leđa je primorana promijeniti ime u Dr. Steel. Iste godine nastupaju na Heavy metal festivalu u Sarajevu i Zaječarskoj gitarijadi. Grupa Grad održala je 29. studenog svoj prvi koncert u poznatom klubu Palach. U Rijeci je osamdesetih godina djelovala i grupe Roxy i Žale koji su jedni od začetnika funk glazbe u Rijeci, a vrlo vjerojatno i u Hrvatskoj (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1986/>).

Kompilacija pjesama Rijeka-Paris-Texas ponajviše je obilježila 1987 godinu. Tom kompilacijom prezentirane su tadašnje grupe koje su više naginjale slojevitijoj glazbi i punijem zvuku. Na ploči se pojavljuju: Grč, Grad, Ogledala, Let 3, Strukturne ptice, Fit i Idejni nemir. Ova kompilacija smatra se vrijednom ostavštinom Ri-Rocka osamdesetih koja je utjecala na mnoge generacije. Dovala je do osnivanja novih bendova i motiviranja mladih pripadnika rock glazbi na stvaranje novih pjesama. Ploča je predstavljena na festivalu u Subotici gdje je grupa Grad dobila prvo mjesto uz još neke bendove. Grad je iste godine dobio i Poletovu godišnju nagradu za scensku sliku benda. Kompilacija Rijeka-Paris-Texas promovirana je turnejom Forza Fiume. Grupa Paraf održala je koncerte u Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu, Beogradu, Splitu itd. Održali su dva koncerta u Barceloni u sklopu umjetnika s područja mediteranskih zemalja. Posljednji koncert održali su u Osijeku. Grupa nedugo potom prestaje s radom (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1987/>).

Zvuk za zrak novi je projekt riječkih bendova koji su na inicijativu Bojana Mušćeta i SSOH Zajednice pokrenuli je akciju za zatvaranje Koksare u Bakru. Na ploči su se našle pjesme benda Idejni nemir Učinimo nešto i Ne za N.E. Promocija ploče bila je na festivalu u Subotici. Riječki glazbenici okupili su se na društvenom događaju Zvuk za Rijeku i uživo izveli pjesmu Učinimo nešto. Pjesma je bila najslušanija na riječkom radiju 1988 godine. Dr Steel izdaje svoju prvu ploču Čekam na noć. Grupa Grč izdaje svoju drugu kazetu Sloboda narodu. U Subotici ovacije publike zadobili su Idejni nemiri i Laufer s pjesmom Ona zove se nebo. Marina Perazić napušta grupu Denis & Denis koja u novoj postavi

objavljuje album Budi tu. Na mjesto pjevača dolazi Edi Kraljić. Neobičnog rock zvuka utemeljenog na pjesmama grupa Termiti i Šok teatra, grupa Let 3 izdaje svoj album prvijenac Two Dogs Fuckin (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1988/>).

Na albumu se pojavljuju generacijski hit Izgubljeni i nezaboravne pjesme Sam u vodi, Ne trebam te, Zora i Ciklama. Album se smatra jednim od većih i bitnijih doprinosa riječkoj glazbenoj sceni. Cacadou Look 1989 godine izdaje svoju posljednju ploču Uspavanka za Zoroa s hit pjesmama Baš kao nekad, Baum bam bam i Budi mi prijatelj. Fit objavljuje pop-rock ploču Daj mi ruku. Nastavlja svoju dobru reputaciju hitovima Zaboravit ću sve, R'n'R je kriv za sve i Telefon. Dobivaju medijsku pažnju i pronalaze publiku dobrog dijela tadašnje SFRJ. Krajem godine grupa Laufer osvojila je prvo mjesto na Gitarijadi u Rijeci (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1989/>).

4.3. Devedesete

Devedesete godine sa sobom donose promjene u glazbi, neke nove grupe i promjene unutar postojećih sastava. Nadolazeći Domovinski rat umanjuje mogućnosti grupa i smanjuje publicitet. Grupa Fit bila je na vrhuncu slave 1990. godine i u studiju riječkog producenta Roberta Funčića snimala svoj treći i nikad objavljeni album. Sveopće rasulo i nadolazak rata doprinijeli su tome. Iz tog razloga pjevač Davor Lukas snimio je u Amsterdamu svoj debi album. S radom prestaje grupa Denis & Denis, a Davor Tolja izdaje svoj samostalni album Stari mačak. Prije ratno stanje rezultiralo je negativnim utjecajem na gradsku scenu pa se tako javljaju jal, zavist i ljubomora što je vidljivo iz rasporeda izvođača za Ri-Rock festival ili pri ocjenjivanju bendova na gitarijadi. U studiju Radio Pule Dr Steel snima drugi album Učini nešto. Nenad Bačić iz nekadašnje grupe Vrijeme i Zemlja seli u New York gdje izdaje album Woman in the Bay. Osnovane su nove grupe: Nepal, Regoč, Sestre, Stoned Cows i Public koje će kasnije ostaviti traga na domaćoj sceni (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1990/>).

Slika 8. Grupa Let 3 (Paola Baričević, 31. Ožujak 2020.)

Prvi digitalni nosač zvuka ili skraćeno CD u Rijeci je prvi put objavljen u prosincu 1991. godine. Na CD-u se nalazio album El Desperado grupe Let 3. Albumom su se osvrnuli na agresiju upućenu hrvatskoj. Bend s vremenom postaje jedan od najatraktivnijih riječkih bendova što rezultira brojnim koncertima na lokalnoj razini, ali i koncertima po Južnoj Americi, Austriji, Francuskoj, Italiji, Španjolskoj, Grčkoj itd. Članovi benda pojavljuju se u kazališnim predstavama od kojih je najviše traga ostavila Fedra, gdje bend nastupa u ulozi glumaca i benda. Nakon dugo iščekivanja izlazi novi album grupe Grad s imenom Ljudi, na kojem su se našle poznate skladbe poput Ima li nešto, Vodi me, Ljudi i Kako da zaboravim. Danas poznati Damir Urban na taj ploči gostuje gotovo neprimjetno kao prateći vokal uz Edija Kraljića i Lea Rumoru. Početak domovinskog rata stvara Band Aid projekt koji kroz dva projekta okuplja jake riječke bendove u skladbama Bedem ljubavi i Go home. Ovo je bio jedan od zanimljivijih Band Aida u Hrvatskoj kojeg su sačinjavali elementi rocka, opere, istarskog etna i rapa. Najpoznatiji Band Aid dogodio se u Engleskoj 1985. godine pod nazivom Live Aid u kojem su sudjelovali veliki svjetski glazbenici grupa Queen, Elvis Costello, U2, Dire Straits, David Bowie, Elton John, The Who, Judas Priests, Niel Young, Madonna i još mnogi drugi. Riječka izdavačka kuća Nema problema izdaje kompilaciju domoljubnih i antiratnih pjesama Ne damo se. Grupa Regoč pobjeđuje na posljednjem YURM festivalu (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1991/>).

Slika 9. Prvo emitiranje pjesme Moja Domovina ns HTV-u u izdanju Hrvatskog Band Aida 1991. godine (Matea Paripović 15. rujna 2018.)

Malog budžeta u vlastitoj nakladi Laufer uspijeva izdati svoj prvi vinil na kojem su se pronašli, kasnije omiljeni hitovi ovih prostora Lopov Jack i Moja Voda. Grupa Regoč nastupa po Sloveniji i Italiji te izdaje svoj prvi album Just So. Mc Buffalo & Maderfa'n'kerz na scenu stavljaju prvu obradu domoljubne pjesme, ironično nazvanu Moja domovnica koja postaje prva zabranjena pjesma u Republici Hrvatskoj. Na gitarijadi su prvo mjesto uzeli rock grupa Sestre. Nenad Bačić u Americi objavljuje svoj drugi album Greatest hits. Ove godine nastali su novi bendovi Mayflower, Stuff, Gipss i Dr. Doktor (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1992/>).

Grupa Laufer izdaje svoju kompilaciju najboljih pjesama The best off, prvo na kaseti a potom i na CD-u. Kompilacija sadrži danas poznate hitove Svijet za nas, Dio tebe, Između neba i mora, Jedini što zna, Lopov Jack i Moja voda. U grupu dolazi Vave Simčić na mjesto gitare. Ovu postavu mnogi smatraju jedinom pravom postavom grupe Laufer. Na lokalnoj razini napreduju dvije skupine Zona Industriale i Fancy Lazy, ali se kroz dvije, tri godine raspadaju bez postignutih većih hitova. Grad na tržište stavlja svoj drugi album Amerika, dok istoimena pjesma s albuma postaje pravi rock hit. Izlazi nova kompilacija pjesama The best of indie rock – Made in Croatia na kojoj se pronalaze hitovi mnogih riječkih grupa poput Grada, Regoča, Mayflowera, Grča, Leta 3 i Laufera. Ove godine postaju sve aktivnije nove grupe poput Ri Linea, PHC-a, Sluma, Čudne Šume, MK2 i Geta. Gipss pobjeđuje na Ri-Rock festivalu. Pjevačica Nikita objavila je svoj prvi album Samo ti koji ostao iskritiziran od strane medija. Grupa Maderfa'n'kerz izbacuje album na kaseti Made in Rijeka. Dr. Doktor izbacuje prvi i posljednji album Rat i mir/War & Peace. U klubu Palach postavljena je zvučna izolacija što je mnogima označilo raspad kuba. Rat sa susjedima oko

glasne glazbe znao je rezultirati i intervencijom policije što je voditeljstvo kluba prisililo na traženje alternativnog rješenja. Kasnije klub preuzima Multimedijalni centar d.o.o. na čelu s Damirom Čargonjom (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1993/>).

U studenom 1994. godine objavljena su dva vrlo važna albuma za riječku glazbenu scenu. Laufer objavljuje album Pustinja, a Let 3 album Peace. Let 3 je privremeno iz Rijeke preselio u središnju Istru gdje su stvorili nove skladbe poput Kontinento, Luna Cinquina, Nafta, Novine itd. Oba albuma rezultirala su višemjesečnim turnejama za oba benda diljem zemlje te rezultirala ovacijama publike i odličnim kritikama medija. Do kraja godine izlazi drugi album grupe En Face s imenom S dlana boga pala si. Na albumu se nalazi istoimeni hit singl koji je otpjevan u suradnji s Damirom Urbanom, a pjesma je 1996. godine dobila Porina i time ušla u povijest kao jedna od značajnijih pjesama u povijesti hrvatske glazbe. Izašla je prva glazbena enciklopedija u Hrvatskoj, Mala enciklopedija hrvatske pop i rock glazbe. Jedina je to knjiga koja je pokrila gotovo sve značajnije hrvatske glazbenike i izvođače (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1994/>).

Slika 10. Nastup Šajete u istarskom klubu mladih Mate Balota u Zagrebu 2011. godine
(<https://istarski.hr/node/1119-sajeta-odusevio-istarske-studente-u-zagrebu>)

Grupa Laufer objavila je treći album EP s nešto novih pjesama i nekoliko drugačijih verzija starijih skladbi. Grupa The Stuff izbacuje novi album Majmuni iz sjene, dok grupa Nepal album Na tragu. U Palachu je organiziran koncert Lige protiv raka kako bi se odala počast prerano preminulom pjevaču Vladanu Ceizeku. Na ovom događaju nastupili su uz 7 nedvojbjenih, En Face, Nepal i park. Sva zarada od koncerta je otišla u humanitarne svrhe.

Održan je jedan veliki koncert Noć uz Rijeku 2 među kojima su nastupili i grupe Grč, Grad, Let 3, Laufer i još mnogi drugi. Koncert se održao u Dvorani mladosti. Druga polovina devedesetih premješta centar okupljanja riječkih bendova na Kantridu u kavanu Had. Iako manje kvadrature održao je kontinuitet koncerata dok je klub Palach prolazio teške trenutke za vrijeme problema s gradskim vlastima. Drugog alternativnog prostora za nastup u Rijeci tada nije bilo. Koncerti su se održavali svakoga vikenda (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1995/>).

Posljednji zajednički koncert grupe Laufer održao se u Bjelovaru 9. ožujka 1996. godine. Na vrhuncu slave, naglim uspjehom i međusobnim neslaganjem odlučili su se posvetiti samostalnim projektima i raspustiti grupu. Iste godine Let 3 objavljuje dvostruki album. Promocija albuma planirana za 4. i 5. kolovoza nije održana zbog odvijanja vojne akcije Oluja, ali je promocija održana kasnije tokom listopada iste godine. Blagdan Band izbacuje album snimljen u klubu Palach inspiriran trenutnim problemima kluba Palach nosi isto ime Palach's not Dead. Omot za album izradio je poznati riječki crtač stripova Dubravko Mataković. Bend je bio sastavljen od članova poznatih grupa, Let 3, Laufer i En Face. Na albumu su našle mjesto obrade poznatih rock hitova. Zoran Prodanović uspio je iste godine otpjevati dva live albuma, jedan s Blagdan Bendom a drugi, dvostruki s Letom 3. U travnju En Face objavljuje dosta dobar pop-rock album Čitaj an fas koji sadrži radijske hitove Priča i Želio bih da si tu. Damir Urban izbacuje svoj singl Astronaut koji na publiku ostavlja malo zbunjujući dojam jer se očekivalo nastavak Lauferovog glazbenog stila. Kritičari ovoj suprotnosti prognoziraju brzi kraj karijere, dio fanova je razočaran, a dio oduševljen novom verzijom Damira Urbana. U rujnu iste godine izlazi album prvijenac Urbana s nazivom Otrovna kiša. Lauferu je na albumu gostovalo mnoštvo glazbenika i umjetnika. Urban ne opterećen kritikama nastavlja svoj glazbeni izričaj te objavom drugog albuma Žena dijete uspješno utemeljuje svoju autorsku slobodu i sklonost eksperimentiranju u svojoj glazbenoj nepredvidljivosti. Šajeta krajem godine izbacuje album Blues beraća šparoga na nosaču zvuka koji je istovremeno kritiziran i hvaljen u riječkim glazbenim krugovima. Let 3 odnosi nagradu Hrvatskih dramskih umjetnika za uspješnu predstavu Fedra (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1996/>).

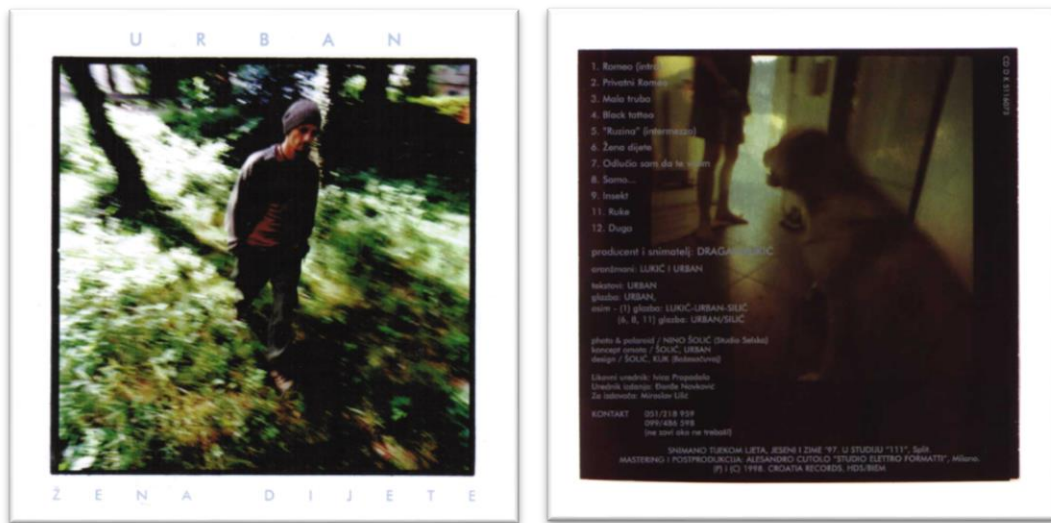

Slika 11. Okupljeni Blagdan Band (<http://mp3kick.ru/release-album/id/fadfehh/Palach-Is-Not-Dead>)

Veliki broj novih albuma izlazi 1997. godine što uveliko obogaćuje riječku glazbenu scenu. Let 3 objavljuje novi CD Nečuveno koji je zapravo bio provokacija i vjerojatno jedini glazbeni CD na kojemu nije bilo apsolutno ništa. Gipss izdaje album Uh!, Belfast food izbacuje CD Live in Rijeka, Transmisia izdaje remix album Frigid Prose, Lucas na scenu stavlja novi album Jedan svijet itd. Multimedijalni centar kroz javni natječaj dobiva koncesiju za prostor Palacha te on nastavlja svoju tradiciju promoviranja alternativne glazbe. Zbog svih ograničenja nametnutih klubu sve je manje nastupa. Mladi, razni umjetnici i glazbenici dalje se okupljaju na ovome mjestu, ali u sve manjem broju. Prvi glazbenik koji se pojavljuje u filmu bio je Damir Urban pojavljivanjem u filmu Mondo Bobo. Frigid Rose, remix album grupe Transimisa stječe veliku popularnost na stranom tržištu te osvrt na album izlazi u engleskom magazinu New Musical Express. Šajeta se sve više probija na glazbenoj sceni svojim albumom Božj abeseda i vražje delo, ali stil sve manje ostaje pop-rock, a kontroverze postaju sve veće oko svrstavanja izvođača među Ri-rock scenu. Njegova sve veća komercijalizacija dovodi do sve veće popularnosti na državnoj razini. Kazališna predstava Fedra donosi Porina Letu 3. Ženska pop grupa E.N.I. pri put se pojavljuje na albumu Putokazi predstavljaju. E.N.I. i Vivien Galetta, a pjesmom Probudi me pobjeđuju na glazbenom festivalu Dora. Grupa The Stuff izbacuje novi CD Znoj i ostaje bez gitariste i bas gitariste (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1997/>).

Mukotrпно snimanje albuma Žena dijete pokazalo je rezultate za Damira Urbana. Modernog elektronskog zvuka kombiniranog s rokerskim izričajem album je prema većini kritičara uvršten kao jedan od najznačajnijih naslova ukupne hrvatske diskografije. Album je prepun hitova poput Mala truba, Black Tattoo, Odlučio sam da te volim, Ruke itd. Album kasnije postaje jedan od najnagrađivanijih izdanja na području hrvatske. Palach i dalje traži

rješenje svojih problema te je u tu svrhu pokrenuta i akcija Ajmo Rijeka u kojoj su sudjelovale mnoge udruge i demo bendovi.

Slika 12. Album Damira Urbana Žena dijete izdan 1998. godine (<https://www.discogs.com/Urban-%C5%BDena-Dijete/release/2977374>)

Organizira se koncert Dan velikog provoda koji na riječkom Korzu ugošćuje pedesetak bendova. Stvaranjem ugodne atmosfere bendovi pozivaju na rješenje prostora okupljanja mladih i rješavanja problema Palacha. Gradske strukture nisu reagirale na ovu akciju te je rješenje pronađeno u zakupu starog skladišta blizu centra grada privatnim sredstvima. Na taj način 20. svibnja otvoren je klub Točka. Unlogic skill izdaje prvi album Zakon, a Very Expensive Porno Movie objavljuje album na kojem se nalazi 21 pjesma. Riječku glazbenu scenu obogaćuju Meri Trošelj albumom Uzmi šutnju i pop grupa E.N.I. albumom Saten. Let 3 formira stalnu postavu benda s Damirom Martinovićem na bas gitari, vokalom Zoranom Prodanovićem, Ivanom Šararom na klavijaturama, Draženom Baljakom i Matejom Zecom na gitarama i Brankom Kovačićem na bubnjevima. Kroz manje koncerte u Sloveniji nova postava se obilježila novogodišnjim koncertom na riječkom Korzu pred više od deset tisuća slušatelja. Nakon duljeg predaha grupa Grad objavljuje svoj treći album Planet majmuna (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1998/>).

Slika 13 . Grupa Grad: Planet majmuna 1999, Dallas Records 1998.

Porin 1999 godine Damiru Urbanu donosi potpuni trijumf. Sveukupno odnosi 4 nagrade uključujući onu za album godine, ali odbijanjem nagrade Porin za najbolji album alternativne rock glazbe izaziva polemike i kontroverze. Uz obrazloženje da se dobro zna tko svira alternativnu glazbu u hrvatskoj pažnju je usmjerio na problematiku sistematiziranja kategorija za nagradu Porin. Nakon uspješnog albuma Žena dijete njegova karijera počinje se uzlazno kretati što se moglo vidjeti iz mnogobrojnih koncerata diljem Hrvatske, ali i izvan. Ništa lošije nije prošao na dodijeli nagrade Crni mačak održane u Dvorani mladosti gdje po kategorijama ukupno odnosi 6 nagrada. Iste godine grupa En Face objavila je svoj album Sve se mijenja te singlom s albuma Kad prestane kiša odlaze na Doru 99. Na albumu se kao gosti pojavljuju Putokazi. Na riječkoj sceni sve se više pojavljuju novi izvođači od kojih se izdvajaju PHC radi svog stila koji nimalo nije odstupao od davno zacrtanih ideala i uzora. Po pitanju koncepta pokušavali su neuspješno implementirati od svega po malo, narodnjačkog rocka, heavy metal popa samo su neki od elemenata kojima se grupa pokušala bezuspješno probiti na sceni. Boris Rakamarić predstavnik PHC grupe ujedno je vlasnik i tonskog studija Studio za sirotinju u kojem je ugostio veliki broj lokalnih bendova te izdao mnoge kompilacije. Šajeta mijenja diskografsku kuću te iz Croatia records prelazi u Aquarius records gdje izdaje novi album Istradamus vulgaris, ali u isto vrijeme njegova stara diskografska kuća izdaje Šajonera – The Best Of što pjevaču komplicira promociju novog albuma. Uz sve probleme ostvaruje uspješnu suradnju s grupom E.N.I. u obradi pjesme Košulja plava od Novih Fosila. Grupa Moon prije početka novog milenija

objavljuje svoj posljednji album Zoom. Do kraja godine još Elvis Stanić uspijeva izbaciti album s imenom Samba mediteranea. Palach izdaje kompilaciju pjesama pod nazivom Glas Ri-rocka (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/1999/>).

Slika 14. Damir Urban na trsatskim stubama (<https://www.vecernji.hr/showbiz/damir-urban-jos-uvijek-se-iskupljujem-za-grijehe-iz-proslosti-301118>)

4.4. Dvjetisućite

Ulazak u novi milenij donio je nove albume i nove grupe. Let 3 objavljuje novi album Jedina u samo jednom primjerku. Grupa je na koncertu izvela točku samoubojstva strijeljanjem u Zagrebu i Sloveniji, te se povratila s dva velika energična koncerta u Rijeci i Zagrebu. Zbog kritika u medijima i svađom s obožavateljima ponovno izdaju album Jedina u deset tisuća primjeraka, a zbog odlične promidžbe odmah rasprodan. Poznatije pjesme s albuma su Profesor Jakov, alternativna poskočica Tazi Tazi i hit hrvatskih rock klubova Drama. Album je izdan u tri različita izdanja (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/2000/>).

Slika 15. Album grupe Let 3 Jedina izdan u nakladi Dallas Recordsa 2000. godine

Grupa grad početkom 2001. godine objavljuje svoj četvrti album s nazivom Nebo u zadnjih desetak godina. Istoimena pjesma s albuma postiže izvrsne rezultate na radiju i televiziji. Strani kritičari dosta su suzdržani prema albumu stoga ostaje popularan samo na lokalnom području. Svoje prve albume počinju snimati grupe Metrobolik i Mandrill a karajem 2002. godine biti će službeno izdani na hrvatsko diskografsko tržište. Klub Točka postaje najbolje mjesto za svirke u Rijeci gdje nastupaju mnogi riječki i hrvatski bendovi te bendovi s prostora bivše Jugoslavije. Unlogic Skill objavljuju drugi, ujedno i posljednji album Nelogični. Riječka glazbena scena dobiva dozu jazz glazbe u obliku grupe Quartet Sensitive koju uz Darka Jurkovića čine Meri Trošelj, Henry Radanović i Tonči Grabušić. Objavljuju album Afternoon with Jobim za diskografsku kuću Dallas Records za kojeg su od strane publike dobili jako dobre kritike. Početkom 2001. godine Let 3 je ponovno šokirao svoju publiku i javnost otkrivanjem spomenika Babin kurac u Rijeci, Zagrebu, Puli i Ljubljani. Izdali su kontroverzni spot Ženu varam koji je ubrzo zabranjen na televizijskim programima, ali usprkos tome nagrađeni su s dva Crna mačka u kategoriji najbolji rock bend i najbolja rock pjesma. Nastupom na Porinu izazvali su burne reakcije zbog svojih uniformi iz JNA u kojima su izveli svoju kontroverznu pjesmu Tazi tazi. Izlazi nova kompilacija riječkih bendova u svrhu humanitarne akcije vraćanja igrališta O.Š. Nikole Tesle mladima, nakon nedovršenog projekta izgradnje podzemne garaže. Na kompilaciji su se pronašli mnogi poznati riječki bendovi: The Stuff, Žanil Žak Tataj, Sky Sleeper, Candy, Kran, Greta Gabor, Grč i još mnogi drugi. Klub Palach početkom 2000. godine održava

standard svojom glazbeno-kulturnom ponudom. Cilj je vratiti slavu klubu iz zlatnih 80-ih godina. Tijekom 2000. i 2001. godine u klubu nastupaju najpoznatiji i najutjecajniji bendovi hrvatske i srpske glazbene scene: Vlada Divljan i Idoli, Električni orgazam, Hladno pivo, Disciplina kičme, Gustafi. Ujedno klub nastavlja svoju tradiciju dugogodišnjeg domaćina prepoznatljivog Ri-rock festivala (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/2001/>).

Neno Belan i Fiumens publici su predstavili novi album u stilu pop-rocka s nazivom Luna i Stelle kojim se Belan unatoč mnogim osporavanjima uvrstio na listu riječkih rockera. Nešto prije Božića izlazi novi album grupe Metrobolik koji nosi isti naziv kao ime grupe, te nakon snimanja video spota za dvije pjesme, grupa dobiva sve veću medijsku pozornost. Predloženi su za nagradu Porin. Ovaj album ponajviše je zanimljiv jer postaje prvi hrvatski album koji je objavljen na internetu te ga se moglo besplatno skinuti s interneta te slušati. U prvoj godini besplatnog downloada albuma sa službene internetske stranice grupe, album je skinut preko 14 000 puta. Grupa E.N.I objavljuje novi album Da capo. Najznačajniji riječki metal bend Dr. Steel objavljuje drugi album nakon dugo vremena Učini nešto/Heaven or Hell. Počinje se održavati mini festival Ljeto na Contu. Od poznatijih bendova nastupili su grupa Grč, Grad Metrobolik itd. Krajem godine održan je veći koncert RiRock do smaka svijeta na kojem su nastupili: Go Man, Bob Roosters, Keops, Metrobolik i Damir Urban sa svojim bendom (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/2002/>).

Simon Dejhall organizirao je više zapaženih manifestacija u Rijeci od kojih su najznačajniji Noć uz Rijeku 2, Totalna pušiona i 25. po redu Ri-Rock festival. Radi detaljnog plana i opsežnosti posla u planiranje Ri-Rock festivala ušlo se već u 2003. godini. Dražen Turina Šajeta objavljuje novi album Doba Vodenjaka. Dolazi do špekulacija oko objavljivanja novog albuma Merkur Damira Urbana koji radi njegovih osobnih razloga ipak nije bio objavljen. Kasnije su se na internetu pojavili tekstovi i snimke dijela pjesama. Grupa Metrobolik radi video spot za svoju pjesmu Mala šarena kutija. Neno Belan dolazi u Rijeku te se formira stalna postava grupe Fiumens (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/2003/>).

RiRock.com glazbeni internet magazin počinje s radom 1. kolovoza 2004. godine. Putem ovog internet magazina počinje se pratiti i arhivirati sve vezano uz riječku glazbenu scenu. Spominju se koncerti, glazbeni događaji, objave novih albuma i nastalih bendova. Putokazi objavljuju novi album Androida. Ponovno se pokreće riječki list Val koji je bio utjecajan sedamdesetih godina na prostoru Rijeke. Urban snima novi album Retro na kojemu su

najznačajnije pjesme Mjesto za mene, Gledaj i vidi, Kornjača i Spelujem ti ispriku (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/2004/>).

Riječki glazbenici su bili produktivni 2005. godine te je ove godine objavljeno mnogo albuma koji su popraćeni nagradama. Održano je dosta događanja koji su ovo godinu još više obilježili kao jednom od najproduktivnijih. Father nakon više godina rada izbacuju svoj prvijenac Inspirit u sklopu Dallas Recordsa. En face izbacuje novi album Lako je ostati mlad također u za Dallas. Crooks & Straights bend country rock stila objavljuje svoj drugi album pod nazivom So Little Left To Say za Zeta Records. Elvis Stanić grupa objavljuje album Bolja strana svijeta u sklopu Croatia Records. Pasi su također izbacili novi album u stilu punk rocka. Od poznatijih bendova nove albume izdali su Grad, Let 3, Hesus Attor, Urban & 4 itd. Održani su mnogi događaji od koji su značajniji Gitarijada, Ri-Rock festival, Rado ližem, ljetni festival na Kastvu itd. Održan je SEAS Rijeka s ciljem promišljanja budućih funkcija industrijske zone u Rijeci. U tu svrhu okupili su se mnogi umjetnici, urbanisti, teoretičari i drugi stručnjaci. Razmjena informacija i znanja s drugim europskim gradovima doprinijela bi idejnom rješenju. Usporedno s radom konferencije SEAS održan je koncert u prostoru Tvornice papira. Nastupili su Bambi Molestersi koji su danas na glasu kao jedan od svjetski poznatih bendova na području surf rock stila. Meri Tošelj odnijela je nagradu Porin za najbolju žensku vokalnu izvedbu (<http://www.rirock.com/rirock-povijest/2005/>).

Slika 16. Neno Belan (tportal.hr / Matej Grgić)

5. RIJEČKI ROCK FESTIVAL

Prvi puta Ri-rock festival bio je održan 11. ožujka 1979 godine u dvorani Mladost na Trsatu. Duško Rapotec predstavio se kao organizator ovoga festivala koji je u to vrijeme ujedno bio i klavijaturist u bendu Rađanje. Kasnije se u svojoj karijeri bavio i aranžiranjem, pisanjem i skladanjem najviše pop glazbe. Festival je postavio temelje Riječke rock scene, a trag je vidljiv i danas. Grupe koje su se predstavile na prvom, od milja nazvanog Ri Rock festivalu bile su: Termiti, Naša Stvar, Beta Centaury, Quarter i Rađanje.

Slika 17. Grupa Paraf na prvom Ri-Rock festivalu 1979. godine (http://www.formula1-dictionary.net/Big/rijeka_novi_val_parafi.jpg)

6. OSVRT NA RIJEČKU ROCK SCENU IZ PERSPEKTIVE ZORANA PRODANOVIĆA

Pitanje: Za početak, možete li mi reći zašto ste se odlučili da kao pjevač djelujete upravo na rock sceni?

Odgovor: „Pa, mislim da je to dosta vezano uz pojavu punk eksploziju koja se naravno odrazila i na naše krajeve i generaciju. Nama zapravo kao klincima, obzirom na mjesta gdje smo se okupljali poput Konta ili Palacha, u jednom trenutku imati bend je bilo „must have“ kao nekakav dio identiteta tako da je većina nas osnovala neke bendove da li bolje da li lošije. Ne znam s čime bih to danas usporedio, ali u to vrijeme je to bila nekakva društvena mreža. Imati bend značilo je biti dio ekipe. Rekao bih da sam, na neki način, osjetio poziv za nečim čime bi se volio baviti.“¹

Pitanje: Kako ste se zapravo upoznali s ostalim članovima benda Let 3?

Odgovor: „To je bilo doslovno na ogradi pored Konta gdje je netko tražio gitarista, pjevača ili što već. A i ljudi s kojima se družiš su znali jednostavno reći „ajmo probat svirat zajedno“ iako neki od njih nikada nisu držali gitaru u ruci. To se događalo vrlo spontano.“²

Pitanje: Koja mjesta biste izdvojili kao kulturna rock mjesta gdje se izlazilo te što se u to vrijeme slušalo?

Odgovor: „U Rijeci je uvijek bio Palach jedan simbol gdje su se mladi okupljali, gdje su slušali muziku... S druge strane tu je bio naravno i Kont. To nije bio klubski prostor, ali tamo se zapravo događalo sve. Tamo bi došla cijela Rijeka i tamo su se mijenjale iskustva, mijenjale kazete, ostvarivale veze i prekidale veze, bilo je svega. U Opatiji je bio Klub 48 koji je isto bio dosta bitan za cijeli taj đir. U to vrijeme nije bilo mobitela i ostalih medija gdje je glazba, kao danas, dostupna u svakom trenutku. Netko bi nabavio ploču pa smo svi preslušavali kod njega, ili neki frend ima tatu pomorca koji mu iz Amerike donese ploču, a to je onda ono – „wow“. Uglavnom tih godina slušali su se ti punk velikani: Sex pistols, Ramones, Clash i tako. Naravno tu su i domaći bendovi iz Rijeke koji su nama bili velike zvijezde koje smo mogli vidjeti i družiti se s njima.“³

¹ Izvor: Zoran Prodanović Prlja – pjevač benda „Let 3“

² Izvor: Zoran Prodanović Prlja – pjevač benda „Let 3“

³ Izvor: Zoran Prodanović Prlja – pjevač benda „Let 3“

Pitanja: Vaš bend poznat je po svojoj scenografiji i kostimografiji, ljudi vam često govore da ste kontroverzni i štoviše vulgarni. Od kuda crpate inspiraciju i što time želite postići kod publike?

Odgovor: „Pa nekako se uvijek scenski nismo osjećali kao izvođač koji će samo doći na pozornicu onakav kakav je došao negdje na piće ili kao posjetitelj koncerta nego publici ponuditi nešto više od toga, a s druge strane ta provokacija koju gajimo je dio nekog izraza i cilj nam je zapravo da potaknemo ljude i da promisle o tim nekim stvarima. Koliko god to može biti na prvu loptu vulgarno zapravo narod najviše razumije kada si najjednostavniji u poruci. I onda tako, kroz naše djelovanje uvijek smo htjeli potaknuti narod na razmišljanje o pitanjima seksualnosti, narodnosti, religije, općenito nekakvih svih onih stvari koje na ovim prostorima jako more ljude: konzervativnost, liberalnost, politika i tako dalje. Nikada to nije bilo u stilu ajme to nam je smiješno i duhovito pa ćemo napraviti to nego zaista nam je uvijek cilj da uvijek udarimo u neku strunu svijesti i da ju malo prodrmano.“⁴

Pitanje: Kako biste opisali današnju rock scenu u Rijeci i općenito u Hrvatskoj?

Odgovor: „S jedne strane me veseli ta neka pojava različitih stilova i ima novih izvođača koji se trude i ostvaruju nekakve uspjehe, ali s druge strane mašta je postala jedan organ koji gotovo da odumire. Svi nekako preslikavaju, recikliraju nešto što je bilo pa se onda dogodi nekakav retro trend gdje svi zvuče kao da su u osamdesetima, sedamdesetima... To je i logično i očekivano jer postoji samo određeni broj kombinacija u notama da je teško izmisliti nešto novo, ali lijepo je kad netko izmiješa različite stilove i utjecaje na svoj način. To opet neće biti nešto novo novo, ali će biti nešto svježije“⁵

Pitanje: Mislite li da je razvoj tehnologije utjecao pozitivno ili negativno na daljnji razvoj rock scene?

Odgovor: „Tu isto uvijek imam za i protiv. S jedne strane, čovjek jednostavno može kući napraviti potpuno gotov proizvod koji može konkurirati na radio stanici na internetskim kanalima i tako dalje. A s druge strane, mi smo u ona vremena vježbali i štedili pare da bi ušli u studio i snimili jedva dvije pjesme. Bio je nekakav odnos prema tome puno temeljitiji. Danas je i pažnja slušatelja postala vrlo površna. Kada ideš slušati neku pjesmu dođeš jedva do refrena i kažeš „ovo mi se ne sviđa“: Sjećam se da sam jednom kupio ploču i kada sam

⁴ Izvor: Zoran Prodanović Prlja – pjevač benda „Let 3“

⁵ Izvor: Zoran Prodanović Prlja – pjevač benda „Let 3“

je preslušao nije mi se nešto svidjela pa sam si razmišljao hoću li je ići zamijeniti ili ne pa si mislim ma ajde dat ću joj još jednu šansu. Danas mi je to jedna od najdražih ploča. U današnjici toga nema, a slušatelji većinom ne daju druge šanse jer imaju puno više izbora uz ostale pjesme.“⁶

Slika 18. Zoran Prodanović i Tara Pilčić (Tara Pilčić)

⁶ Izvor: Zoran Prodanović Prlja – pjevač benda „Let 3“

7. ZAKLJUČAK

Rock se kao pokret oduvijek, pa tako i danas, ističe svojom osebnjuošću i specifičnošću koja ljudima pruža pronalaženje vlastitog identiteta ne samo kroz glazbu već i kroz odijevanje, razmišljanje, ponašanje i mnoštvo drugih aspekata. Može se zaključiti da je rock ostavio poseban trag na nekadašnje generacije koje su se našle u počecima stvaranja nečeg različitog i posebnog, ali da se te čari i danas nastavljaju prenositi s generacije na generaciju od kojih često možemo čuti uzrečicu „Rock 'n' Roll never dies!“

Kao što je to postizao diljem svijeta, rock je pronašao svoj put i do grada Rijeke te ju obilježio mnogim i raznovrsnim talentiranim glazbenicima koji su obogatili i sveukupnu Hrvatsku glazbenu scenu. Počeci tih vremena svima su ostala u dragom i lijepom pamćenju upravo zato jer je čovjek mogao osjetiti da pripada nečemu i da je to nešto dio njega što je zaista posebno i neponovljivo iskustvo s kojim se ne može pohvaliti bilo tko. Sam grad odiše posebnom energijom i okolinom koja će se, vjerujem, zadržati još puno vremena.

Istaknula bih kako je zaista divno živjeti u živopisnom gradu poput Rijeke i doživjeti sve ono što je u ovom radu riječima napisano. Smatram da se svatko u nekom trenutku može poistovjetiti s rock glazbom i porukom koju ona prenosi, a to je, prema mojem mišljenju, da svatko bude jedinstven i svoj baš takav kakav je bez obzira u kakve okvire ga društvo stavljalo.

8. LITERATURA

KNJIGE:

1. Barić, V. (2011) Hrvatski punk i novi val: 1976-1978. Solin: vlast. Nakl.
2. Bauk, D. (2011) Rijeka je osamdesetih bila glazbeni Galapagos, Novi list, LXII
3. Dubrović, E. (2002) Vrag nikad ne spava : riječki pogledi i ogledi. Rijeka : Izdavački centar Rijeka
4. Đekić, V. (2009) 91. decibel : vodič rock'n'rol Rijekom. Zagreb: Meandarmedia
5. Đekić, V. (2013) Red! River! Rock! : riječka rock - scena 60 - ih : pokretači, izvođači, plesni prostori, autori, graditelji instrumenata, disc-jockeyi, fotografi. Rijeka : KUD Baklje
6. Kostelnik, B.(2004) Moj život je novi val : razgovori s prvoborcima i dragovoljcima novog vala. 1. izdanje. Zaprešić : Fraktura
7. Vesić, D. (2020) Bunt djece socijalizma: Novi val – prva generacija. Zagreb: Naklada Ljevak
8. Vesić, D. (2020) Zamisli život : novi val - prva generacija. Zagreb : Naklada Ljevak
9. Žmirić, Z. (2011) Riječke rock himne. Rijeka: KUD Baklje INA

INTERNET IZVORI:

1. Prica, I. (1990). "Novi val" kao anticipacija krize. Etnološka tribina, 20 (13), 23-31. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/80623>
2. Rirock.com (glazbeni Internet magazin). Preuzeto s: <http://www.rirock.com/rirock-povijest/2001/>

USMENI IZVORI:

1. Zoran Prodanović Prlja (18.12.1964.) – pjevač benda „Let 3“

SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Rijeka je grad koji se oduvijek isticao svojom raznolikom i osebujnom kulturom. Kada se govori o riječkoj kulturnoj baštini neizostavan dio toga je i njena glazbena scena koja osobito ističe posebnost grada. Glazbeni stil koji je uvelike obilježio svjetsku, ali i hrvatsku glazbenu scenu, poznat je pod nazivom „rock and roll“. Upravo rock and roll ima značajnu važnost za riječku glazbenu scenu obzirom da ju je ona ponajviše oblikovala u grad kakvim ga poznajemo i danas. Budući da se Rijeka nerijetko naziva gradom rocka, riječka rock scena je sa sigurnošću svojevrsni zaštitni znak grada. Riječku rock scenu obilježili su mnogi sastavi i glazbenici koji su oblikovali i društveno ozračje te time stvorili pokret koji glazbom spaja sve ljude zajedničkih interesa. Iako je rock bio popularniji u prijašnjim vremenima aktualni glazbenici i događanja riječke rock scene koja se danas organiziraju pridonose daljnjem prenošenju tradicije na buduće generacije.

Ključne riječi:

- Kultura
- Rijeka
- Rock glazba
- Tradicija
- Glazbena scena

ABSTRACT AND KEY WORDS

Rijeka is a city that has always stood out with its diverse and distinctive culture. When it comes to Rijeka's cultural heritage, an indispensable part of it is its music scene, which especially emphasizes the uniqueness of the city. The musical style that has greatly marked the world, but also the Croatian music scene, is known as "rock and roll". It is rock and roll that is of significant importance for Rijeka's music scene, considering that it mostly shaped it into the city as we know it today. Since Rijeka is often called the city of rock, Rijeka's rock scene is certainly a kind of trademark of the city. Rijeka's rock scene was marked by many bands and musicians who also shaped the social atmosphere and thus created a movement that unites all people with common interests through music. Although rock was more popular in the past, current musicians and the events of Rijeka's rock scene that are organized today contribute to the further transmission of tradition to future generations.

Keywords:

- Culture
- Rijeka
- Rock music
- Tradition
- Music scene